

XAVIER MAS DE XAXÀS
Barcelona

Imaginïn una escola on l'important no és aprovar, sinó aprendre. I no aprendre coses pràctiques, sinó coses aparentment inútils. Una escola multidisciplinària on els professors no són docents professionals, sinó artistes, dissenyadors, arquitectes, fotògrafs, filòsofs, editors, artesans, lingüistes i gastrònoms, una concentració extraordinària de talent al servei d'una educació humanista, il·lustrada i progressista que, per sobre de tot, ensenya a pensar, a tenir criteri i idees pròpies, a divertir-se sense l'angoixa d'anticipar el demà, és a dir, l'ocupació i el sou, l'experiència de l'aprenentatge centrada en un present de creativitat sense més límits que la raó.

Una escola com aquesta, inspirada en Ulm i Bauhaus, els cen-

R Eina, 50 anys de modernitat

EL REPORTATGE

L'escola, fundada per un grup de dissenyadors, artistes, arquitectes i intel·lectuals, era moderna perquè defensava un pensament crític inèdit a l'Espanya franquista

tres referencials del disseny alemany, va néixer a Barcelona el 1967. Es va dir Eina i encara continua vigent. Acaba de complir 50 anys i aprofita l'aniversari per buscar en el passat les claus que li permetin reinventar el futur, un futur que, almenys, no sigui tan previsible com el que marquen els plans d'estudi actuals, el pla Bolonya i les titulacions universitàries, que abans de facilitar l'accés al coneixement faciliten l'accés al mercat de treball.

Eina va néixer d'una protesta, de la profunda consciència crítica de 26 professors d'Elisava, que el 1967 van dir prou a la censura política i cultural. L'escola pertanyia al Centre de Influència Catòlica Femenina. El director n'era el pintor Albert Ràfols-Casamada, que l'any anterior havia participat en la Caputxinada, el tancament de 450 estudiants, intel·lectuals i docents al convent dels

EINA

EINA

Caputxins del barri de Sarrià, amb l'objectiu de constituir el Sindicat Democràtic d'Estudiants a la Universitat de Barcelona, un desafiament que el règim franquista no podia tolerar. Tampoc no ho va tolerar l'arquebisbat, que va expulsar Ràfols de l'escola Elisava i, de passada, també el professor Romà Gubern.

Gubern, pensador i historiador, pioner a Espanya dels estudis sobre el cinema, havia decidit passar als seus alumnes d'Elisava la pel·lícula *Suspense*, de Jack Clayton, un film amb guió de Truman Capote, farcit de metàfores sexuals i esperits desemparrats que assetgen nens innocents.

Juntament amb Ràfols-Casamada i Romà Gubern se'n van anar el crític Alexandre Cirici Pellicer (fundador d'Elisava), els arquitectes Federico Correa, Pep Alemany, Enric Steegman i Xavier Sust, els artistes Josep Maria Subirachs i Maria Girona (dona de Ràfols), els dissenyadors Miguel Milà, América Sánchez i Yves Zimmerman.

Entre els professors de primera hora també hi havia Xavier Rubert de Ventós (filòsof), Oriol Bohigas (arquitecte), Manuel de Solà Morales (arquitecte), Josep Maria Castellet (editor), Miguel Milà (dissenyador) i Xavier Miserachs (fotògraf). Es van establir en el número 44 de l'avinguda de Vallvidrera, la Casa Dolcet, una finca modernista en un estat molt precari i amb un jardí ple de possibilitats. El nom d'Eina se'l va inventar Cirici Pellicer i els professors fundadors van posar mil pessetes cadascun per garantir la viabilitat econòmica del nou projecte. Tal com recorda l'arquitecte Dani Freixes, el "negoci" el van posar a nom de Pep Alemany "perquè era l'únic que no estava fitxat per la policia franquista".

Freixes explica aquesta i altres anècdotes en la pel·lícula *Eina, l'esperit de la modernitat*, del realitzador Poldo Pomés, estrenada el dia 13 d'aquest mes al Museu

del Disseny de Barcelona, en un auditori ple on no van faltar Bohigas, Correa i Milà, a banda de molts altres representants de la creativitat catalana, des de Cesc Gelabert i Carme Rusalleda fins a Manel Esclusa i Nani Marquina.

El film és un encàrrec de la mateixa escola, que buscava una visió crítica sobre la seva trajectòria.

Eina era, en els inicis, una finestra oberta al pensament europeu. Es va establir, per exemple, una relació amb el Gruppo 63 de l'avantguarda literària italiana i, gràcies a aquesta col·laboració, Umberto Eco va impartir el 1968 un seminari sobre el còmic i els mitjans de comunicació de masses. Hi ha fotos a l'arxiu de l'escola en què es veu Eco envoltat d'alumnes i col·legues, com Carlos Barral i Josep Maria Castellet.

L'artista Jordi Colomer, representant d'Espanya en l'última

Biennal de Venècia, recorda els debats conceptuals que hi havia a l'Eina durant la seva etapa d'alumne i com el racionalisme de la Bauhaus s'imposava amb naturalitat en un entorn cultural que també havia abraçat el noucentisme.

A l'Eina de l'avinguda de Vallvidrera l'educació s'articulava a partir de seminaris, tant d'estètica com de semiòtica, d'urbanisme i cal·ligrafia. Després es creaven *environments*, experiències conceptuals que avui es dirien instal·lacions i performances.

Per això s'espremia el jardí. Gironès el va transformar amb una intervenció a escala 1/1 –columnes i balustrades de cartró per reinventar l'espai–, mentre que Xavier Olivé i Carlos Pazos, alumnes de Ràfols, el van omplir de nus vients.

Llorenç Torrado, mestre de gastrònoms, amb Xavier Olivé i Miquel Espinet, van ser pioners a l'hora de col·locar la gastronomia en un pla artístic i conceptual. La setmana passada, al Museu del Disseny, Olivé va recuperar unes

GRAVAR, PENSAR I ACTUAR

Els alumnes de l'Eina en una classe de tècniques de gravat i en un habitatge de Coderch que han recreat al jardí de l'escola, el mateix espai que la tardor passada va acollir el muntatge *Lluènia*

COLITA

EINA

EINA

ELS PRIMERS PASSOS

La Casa Dolcet, a l'avinguda de Vallvidrera, primera seu de l'Eina, en una foto de Colita. El jardí va acollir el 1975 una exposició de cossos nus (a baix) i el 1985 els alumnes van crear *Animals Imaginaris*

coques de recapte que Josep Guinovart havia dissenyat el 1995.

Eina va ser tot això, i l'arquitecte Juli Capella, un altre dels seus alumnes destacats, afegeix que aquella torre als afores de la ciutat era un far, una illa amb "els millors enredaires de Barcelona", professionals que feien classe malgrat que no eren professionals de la docència com avui és obligatori per llei. El pintor Francesc Artigau recorda que a ell li agradava fer classes i no discutir notes, ensenyar sense haver d'aprovar o suspendre, perquè, al cap i a la fi, "l'infern és ple de gent amb excel·lents".

Artigau ensenyava dibuix, igual que Mariscal, i tots dos obligaven els seus alumnes a dibuixar sense goma d'esborrar. "Era l'única manera de reconèixer una línia mal feta i corregir-la sobre el mateix paper, per comparar i, per tant, per aprendre", expliquen a duo.

D'aquesta manera s'obligava l'alumne a pensar abans d'actuar i a no tenir por d'equivocar-se. Un mètode similar utilitzava Federico Correa. Beth Galí i Dani Freixes, alumnes seus, recorden com els obligava a justificar cadascuna de les decisions que prenia per dissenyar un banc.

Eina, com explica Freixes, era diferent perquè plantejava els alumnes més interrogants que respostes. "La millor escola –diu– no és la que et dona solucions, sinó la que et força a pensar perquè arribis a les teves pròpies solucions".

Eina va deixar la Casa Dolcet el 1994 i es va instal·lar al Palau de Sentmenat. Va guanyar metres i distinció, un jardí clàssic al davant i un bosc al darrere. Es va associar amb la UAB i va assumir les titulacions del pla Bolonya, tot i que es van mantenir les tres especialitats: disseny de producte, disseny gràfic i disseny d'interiors, a més dels estudis d'art.

Els professionals que no tenien el títol de docents van haver de deixar les classes i Eina va perdre

Juli Capella i Valentín Roma reivindiquen una escola on s'ensenyi el que és 'inútil' i el que no tingui condició

un dels seus valors més destacats. La porta per la qual el pensament postmodern havia entrat a Espanya, de sobte, havia de passar per l'adreçador de l'homogeneïtzació acadèmica.

Juli Capella considera que va ser un error i que Eina ha d'aprofitar el seu cinquantè aniversari per rescatar l'esperit original de l'escola i projectar-la al futur amb una nova generació de professionals, gent que sigui tan jove com ho eren Ràfols i companyia el 1967. Està convençut que "es pot enganyar les autoritats" i continuar donant títols, però amb una educació totalment diferent, més lliure i menys *útil*.

Valentín Roma, director del centre de la imatge La Virreina, opina el mateix. La nova Eina, pensa, hauria de ser la "universitat sense condició" que va plantejar Jacques Derrida, un espai on s'ensenyi el que, aparentment, "falta de substància" i no té una utilitat pràctica.

Així era l'esperit modern d'Eina fa 50 anys.●